

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ TASLAK ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME RAPORU

1. Programın tür merkezli bir yaklaşımla hazırlanması, doğru değildir. Çünkü türsellik, binlerce yıllık edebiyat geleneğimizin tümünü kapsayabilecek bir sınıflandırma ölçütü, dolayısıyla da öğretme yöntemi değildir. Yüzlerce yıl önce yazılan geleneksel metinler, modern dönemlerde ortaya çıkan bazı metin türleriyle ilişkilendirilebilir, ama onların içinde değerlendirilemez. Söz gelimi “mesnevi”, ne şiir ne hikâye ne romandır; bunların tümüyle ilişkilidir ama bunlardan başka bir türdür. Mesneviyi zorunlu olarak bu türlerden birinin içinde ele almanın somut sonucu, belirsizliktir. Ne demek istediğimizi bir soruyla somutlaştıralım:

Aşağıdakilerden hangisinde aynı tür içinde değerlendirilecek metinler bir arada verilmiştir?

- A) Gazel – halk hikâyesi B) Mesnevi – koşma C) Mesnevi – olay hikâyesi
D) Durum hikâyesi – sagu E) Dede Korkut Hikâyeleri – kaside

Bu sorunun, yeni programın onaylanacağı 11 Şubat 2017 tarihine kadar doğru cevabı C'dir. Bu tarihten sonra doğru cevap B olacaktır. Çünkü 2015'teki program değişikliği sonucunda “Hikâye” ünitesinde ele alınan “mesnevi” yeni programda “Şiir” ünitesinde yer alınmış, başka bir deyişle mesnevi, bir şiir türü sayılmıştır. 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında 9. sınıfta olup 2017-2018 yılında 10. sınıfta olacak bir öğrenci eski programın kademeli uygulanmasından ötürü mesnevinin bir çeşit hikâye olduğunu öğrenecek, öğretmen doğru diye bunu anlatacak, sınavda böyle yazmazsa öğrenci o konuyu öğrenmemiş kabul edilecek; gelecek yıl ise bunun tam tersi olacaktır: Yani mesnevinin bir şiir türü olduğu anlatılacak, öğretmen doğru diye bunu anlatacak, öğrenci “Mesnevi, şiir değil, hikâyedir.” derse o konuyu öğrenmemiş sayılacaktır.

Türsel sınıflandırmanın yol açtığı karışıklık ve belirsizlik programın başka sayfalarına da yansımıştır. Söz gelimi programın 29. sayfasındaki “**3. ÖYKÜLEYİCİ (ANLATMAYA BAĞLI) EDEBİ METİNLER (Masal/Fabl, Destan, Mesnevi, Hikâye, Roman vb.)**” başlığında “mesnevi”ye de yer verilmiştir. Bu başlığa göre “mesnevi”, öyküleyici (anlatmaya bağlı) bir edebî türdür, dolayısıyla da öyküleyici edebî metinlerle ilgili kazanımlar bağlamında değerlendirilecektir. Buna karşın mesnevi yukarıda da belirtildiği üzere programda öyküleyici metinlerin ele alındığı ünitelerde değil, 10. sınıftaki “Şiir” ünitesinde ele alınmıştır. **Bu çelişki mutlaka ortadan kaldırılmalıdır.**

2. Programda her metin türü -programın tür merkezli olmasından ötürü- kendi tarihsel serüveni içinde ele alınmıştır: Hikâyenin tarihi, romanın tarihi, şiirin tarihi... Bu bağlamda programın 14. sayfasında şu ifade geçmektedir: “**1. Programdaki okuma çalışmalarında metinleri anlamak ve değerlendirmek esastır. Değerlendirmenin bir parçası olarak metinlerin edebiyat geleneği içindeki yerini belirlemek üzere edebiyat tarihinden yararlanılmalıdır. Ancak bu yararlanma, edebiyat tarihinde bütün türlerin gelişimini bir arada vermek yerine her türün içinde edebiyat geleneğinin yansıtılması şeklinde gerçekleşmelidir.**”

Bu ifadeden şu anlaşılacaktır: Dönemlerle ilgili bilgiler, parça parça verilecektir. Bu durum somut olarak şu sorunu doğuracaktır: Aynı dönemde oluşturulmuş farklı metin türleri için aynı tarihsel ve edebî gelişmeler parça parça anlatılacak ya da tekrar edilecektir. Söz gelimi öğrenci 10. sınıfta Servetifünun hikâyesini, 11. sınıfta Servetifünun şiirini görecektir, ama Servetifünun Edebiyatı'nı, Servetifünun Dönemi'ni bir bütün olarak göremeyecek, dönemin özelliklerini ve gerçeklerini bütünsel anlamda kavrayamayacaktır.

3. Edebiyatçıları, dolayısıyla da edebî metinleri etkileyen önemli tarihsel olaylar, edebî akımlar, fikir hareketleri vb.nin hangi sınıfta ve üniteye ele alınacağı programda belirtilmemiştir. **A.1.9 A.2.28 ve A.3.42** kazanımları çok gereklidir. Fakat öğrencinin bunu yapabilmesi için edebî akımlar ve fikir hareketleri hakkında belli bir bilgiye sahip olması gerekmektedir. Ama programda bu bilginin nerede verileceğine dair herhangi bir açıklama yoktur. Söz gelimi realizm akımıyla ilgili bilginin nerede verileceği belli değildir. Bu bilgi 10. sınıftaki “Hikâye” ya da “Roman” ünitesinde mi verilecektir? Bu ünitelerde verilecekse bir bütün olarak mı yoksa bilgiler iki üniteye dağıtılarak mı verilecektir? Fikir hareketlerinin edebî metinlere etkisi nerede anlatılacaktır? 10. sınıftaki “Tiyatro”, “Hikâye”, “Roman” ünitelerinden birinde ya da birkaçında mı, yoksa 11. sınıftaki “Şiir” ünitesinde mi?

Öneri: Edebiyatçıları, dolayısıyla da edebî metinleri etkileyen önemli tarihsel olaylar, edebî akımlar, fikir hareketleri vb. ile ilgili ilk bilgilerin hangi sınıfta, hangi üniteye, ne ölçüde verileceği programda belirtilmelidir. Söz gelimi 10. sınıftaki “Hikâye” ünitesinde şuna benzer bir ifade yer almalıdır:

“Klasisizm, romantizm, realizm akımlarına kısaca değinilir, bu akımların Avrupa’da hangi koşulların doğal sonucu olarak ortaya çıktığı hakkında bilgi verilir, bu akımların dünya edebiyatındaki önemli temsilcileri ve bunların eserleri hakkında özet bilgi verilir.” Diğer akımlarla ilgili benzer açıklamalar da “doğru yerler belirlenerek” programa eklenmelidir.

4. Programda dünya edebiyatının belli başlı yazarları/şairleri ve bunların önemli eserleriyle ilgili bilgi verileceğine dair sınırları belli, kesin, açık bir ifade yoktur. Bu durumda öğrenciler Hafız, Sadi, Tagor; Shakespeare, Moliere, Goethe gibi yazar ve şairlerin adlarını duymadan liseden mezun olabileceklerdir. Bu eksiklik, **A.1. 12** **A.3.45** ve **A.4.60** kazanımlarıyla mı giderilmeye çalışılmıştır? Bunlardan bir tek **A.4.60**’ın altındaki “b” maddesinde “**yabancı**” kelimesi” geçmektedir: Bu durum, belirttiğim eksikliğin giderilmesi noktasında yeterli değildir.

Öneri: Programda bu bağlamda değişiklik yapılmalı, kazanımlara ve ünite açıklamalarına bu eksikliği giderecek ifadeler eklenmelidir.

5. Programda Türkiye dışındaki Türk edebiyatı hakkında bilgi verilebileceğine dair herhangi bir açıklama yoktur. Bu durumda öğrenciler 4 yıllık eğitimleri boyunca “Çağatay Edebiyatı, Ali Şir Nevai, Muhakemetü'l-Lugateyn” vb. ifade, kişi ve eserleri hiç duymayacaklardır. Bu programa göre hazırlanacak kitaplarda Türklerin kullandığı alfabeler hakkında herhangi bir açıklama yer almayacaktır. Türkî halkların tarihin belli bir döneminde Kril alfabesini kullandığından öğrenciler haberdar olmayacaktır. Bu bilgilerin programda yer aldığı, bunun da 9. sınıfın 1. ünitesinde geçen “**5. Türkçenin tarihi gelişim dönemleri**” ifadesi ile sağlanacağı düşünülmüşse, yaklaşık 1000 yıllık bir dönemin edebiyatçı, eser, alfabe vb. niteliklerinin anlatılması için bu ifadenin çok yetersiz hatta ilgisiz olduğu gözden kaçmıştır. Ayrıca bu sınıf ve ünite, böyle ağır bilgilerin verilmesi için çok erkendir.

Öneri: Programda bu bağlamda bir değişiklik yapılmalı, kazanımlara ve ünite açıklamalarına buna ilişkin ifadeler eklenmelidir.

6. Programda Türkiye’de/Osmanlı Devleti’nde Türkçe dışında herhangi bir dilde eser üreten sanatçılar hakkında bilgi verilebileceğine dair herhangi bir açıklama yoktur. Bu bağlamda öğrenciler ne Mevlana’dan ne de Ahmed-i Hanî’den haberdar olacaklardır. Bu, bu topraklar açısından bir eksiklik değil midir?

Öneri: Programda bu bağlamda değişiklik yapılmalı, kazanımlara ve ünite açıklamalarına bu eksikliği giderecek ifadeler eklenmelidir.

7. Programda değerler eğitimi üzerinde özellikle durulmuştur. Bu durum programın tamamından anlaşılabilir. Birlikte programın 18. sayfasındaki 17. maddede özellikle belirtilmiştir. Anayasa, yasalar, Türk Millî Eğitiminin Genel İlkeleri, ders kitaplarının hazırlanmasıyla ilgili mevzuat; Türkiye toplumun gerçekleri; öğretmen, yazar ve öğrencilerin genel kabulleri ve tutumları zaten Türkiye toplumunun kadim medeniyet değerleriyle örtüşmekte, ders kitapları da büyük ölçüde bu değerlere ters düşmeyecek şekilde hazırlanmaktadır. Ayrıca programda ünite açıklamaların olduğu yerlerde şu tür ifadeler kullanılarak millî-manevi değerlere göndermeler yapılmıştır:

A.1. 11. b.Şiirin şairin ünlü eserlerinden biri olması, şairin tanınmasına katkısı, şiirin edebiyat ve/veya toplum hayatındaki akisleri vb. hususlar üzerinde durulur. (Örnek: Necip Fazıl’ın “Kaldırımlar Şairi”, Arif Nihat’ın “Bayrak Şairi” olarak ünlenmesi; “İstiklâl Marşı”nın millî marş, Mehmet Âkif’in ise bu vesileyle “millî şair” olarak anılması; Vesilet’ün Necat’in mevlid türünün sembol eseri olup halk arasında bir ritüele vesile olması vb.) Bu hususların metne ve şaire göre farklılık göstereceği belirtilir. (28. sayfa)

• Millî Edebiyat’ın eğilimlerini yansıtan bir şiirin yanı sıra dönemin bağımsız isimlerinden Mehmet Âkif Ersoy’un bir şiiri değerlendirilir, “manzume” ve “manzum hikâye” kavramları açıklanır. Ayrıca aynı dönemden Yahya Kemal Beyatlı’nın bir şiirinden hareketle bu dönemdeki “saf şiir” anlayışı ve özellikleri hakkında bilgi verilir. (62. sayfa)

• Türk destanları işlenirken millî ve manevi değerler üzerinde durulur. (53. sayfa)
• Nutuk ve Göktürk Kitabeleri işlenirken millî ve manevi değerler üzerinde durulur. 70. sayfa)

Hâl böyleyken metin tekniği, Türkiye gerçekleri ve pedagojik gereklilikler bakımından programda değerler eğitimi üzerinde ayrıca durmaya gerek var mıdır?

Öneri: Lise ders kitaplarındaki metinleri, edebiyat tarihimizin kendi gerçekliğini yansıtacak şekilde seçmek ve incelemek daha doğru olacaktır. Seçilen metinlerde belli değerler varsa, bunlar bilimsel ve millî tutumun da gereği olarak metin incelemesi bağlamında zaten ortaya çıkartılacaktır. Değerler eğitimi drama, resim, davranış, metin vb. yöntemlerle okul öncesi ve ilköğretim çağında sezdirme; lisede ise felsefe, sosyoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi vb. derslerde doğrudan bilgi olarak verilmelidir.

8. Gazetecilik, Türkiye’de edebiyattan siyasete felsefeden günlük hayata kadar pek çok alanı uzun süre etkilemiş ve yönlendirmiştir. Bu bağlamda ülkemizdeki gazetecilik tarihi (Takvim-i Vekayi, Tercüman-ı Ahval, Şinasi, Agah Efendi vb. isimler); gazete-edebiyat ilişkisi vb. konular programda mutlaka yer almalıdır. Bunlara **A.4.48** kazanımı bağlamında verildiği düşünülmüşse bile bu kazanımdaki ifadelerin bu bilgilerin verilmesi için yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Öneri: Programda bu bağlamda değişiklik yapılmalı, kazanımlara ve ünite açıklamalarına bu eksikliği giderecek ifadeler eklenmelidir. Bunun için en uygun yer 10. sınıftaki “Haber Metni” ünitesidir.

9. Programda dil bilgisi konularındaki örneklerin ders kitabında işlenen metinlerden seçilmesi, bunlar yetmediğinde ise benzer metinlere müracaat edilmesi, başka bir deyişle dil bilgisinin edebiyatla bir arada öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna benzer ifadeler belli dönemlerde öğretim programlarına girmekle birlikte liselerdeki uygulama bunun tam tersi olmuştur. Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin tamamına yakınının, dil bilgisi konularını, ders kitabındaki örnek edebî metinlerden bağımsız şekilde işledikleri bilinmektedir. Öğretimde doğru yöntem de budur. Dilbilgisinde örnekler günlük konuşma dilinden seçilirse, konular daha iyi anlaşılır, örnekler başka örneklerle karşılaştırılır, farklar açıkça ortaya konur. Programda dil bilgisi bağlamında 20. sayfanın ilk paragrafında geçen “metinlerle ilişki kurularak ve metnin anlamını oluşturan, etkileyen, destekleyen yönleri öne çıkarılarak işlenir” ile programın 11. sayfasının sonunda geçen “Sınavlarda sorulacak dil bilgisi soruları, dil bilgisi unsurlarının metindeki işlevlerini belirlemeye yönelik olmalıdır.” ifadelerinin de uygulamada karşılıklarının olmadığı düşünülmektedir. Bunlar yoruma açık, soyut ifadelerdir. Bu hedeflere ulaşmak mümkün ve mantıklı görünmemektedir. Söz gelimi bu ifadelere göre sınavda “Ali, kitabı okudu.” cümlesinin öğeleri buldurulabilir mi? Sınavda böyle bir soru sorulsa ve biri buna itiraz etse haklı olan kim olacaktır; Çünkü programda “Sınavlarda sorulacak dil bilgisi soruları, dil bilgisi unsurlarının metindeki işlevlerini belirlemeye yönelik olmalıdır.” Oysa bu soruda herhangi bir metin yoktur. Vele ki böyle bir sorunun sorulması için bir metin parçası verilmiş ve onun içindeki bir cümlenin öğeleri sorulmuş olsun. Böylelikle dil bilgisi unsurlarının metindeki işlevi belirlenmiş mi olacaktır?

Öneri: Programda değişiklik yapılmalı, kazanımlara ve ünite açıklamalarına şuna benzer ifadeler eklenmelidir: Dil bilgisi konuları günümüz Türkçesindeki örneklerle açıklanır. Konu anlatımı ve örneklendirmeler bittikten sonra, yani konu anlaşıldıktan sonra gerekiyorsa ders kitabındaki metinler dil bilgisi bağlamında da incelenir.

10. Programda “eski edebiyatta nesir” konusunun nasıl öğretilmesiyle ilgili kapsayıcı bir bilgi yoktur. Bu bağlamda programda sadece “tezkire ve “Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi” ifadeleri geçmektedir. Programda eski edebiyatımızla ilgili olan “sade nesir, orta nesir, süslü nesir” vb. terimlerine yer verilmemiştir. Daha doğrusu programın “nesir” kelimesine yer verilmemiştir. Ne ona ne de onunla eş anlamlı olan “düzyazı” kelimesine. Buna göre öğrencilerin liseden “nesir” ve “düzyazı” kelimelerini duymadan mezun olabileceklerdir. Programda sadece bir yerde “mensur” kelimesi geçmektedir ki onun da burada söz ettiğimiz bu konuyla herhangi bir ilişkisi yoktur.

Öneri: Programda bu bağlamda değişiklik yapılmalı, kazanımlara ve ünite açıklamalarına bu eksikliği giderecek ifadeler eklenmelidir.

11. Programın 12 ve 13. sayfalarında “Programın Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı” başlığı altında geçen ifadeler bağlamda şu soruların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir:

a. Öğrencilere okutulması istenen kitaplardan yazılı sınavlarda soru sorulacak mıdır?

b. Yazılı sınavlarda sadece okuma çalışmalarında öğretilenler mi sorulacaktır?

c. Yazma çalışmaları ve sözlü iletişim çalışmalarının ölçme değerlendirme nasıl yapılacaktır? Söz gelimi yazma çalışmalarıyla ilgili bağımsız bir yazılı sınav yapılacak mıdır/yapılabilecek midir, yoksa yazma çalışmalarında edinilen kazanımlar okuma çalışmaları bağlamında yapılan sınavlarda mı sorulacaktır, ya da yazma çalışmaları kazanımları yazılı sınavlarla ölçülmeyecek midir? Benzer sorular sözlü iletişim çalışmaları için de geçerlidir.

12. a. Programın 14. sayfasının sonunda şu cümle geçmektedir: “5. Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde dil bilgisi öğretimi okuma ve yazma çalışmalarıyla birlikte planlanmıştır. Ses, şekil, kelime ve cümle

bilgisi konularının işlenen metinlerle ilişki kurularak okuma çalışmaları kapsamında; yazım, noktalama kuralları ve anlatım bozuklukları konuları yazma çalışmaları kapsamında geri bildirimlerle öğretilmelidir.”

b. Programın 26. sayfasının sonunda şu cümle geçmektedir: “13. Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde dil bilgisi öğretimi okuma ve yazma çalışmalarıyla birlikte planlanmıştır. Ses, şekil, kelime ve cümle bilgisi konularının işlenen metinlerle ilişki kurularak okuma çalışmaları kapsamında; yazım, noktalama kuralları ve anlatım bozuklukları konularının yazma çalışmaları kapsamında öğretilmesi planlanmıştır. 11. ve 12. sınıflarda konu temelli dil bilgisi öğretimi yerine incelenen metinlerin, öne çıkan dil özellikleri bakımından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca tüm sınıflara yazma çalışmalarında öğrencilerin anlatım bozuklukları ve yazım, noktalama hatalarının “Yazma Çalışmaları” içinde geri bildirimlerle öğretilmesi benimsenmiştir.”

Bu ifadelerle göre programda “ses bilgisi, şekil bilgisi, kelime bilgisi, cümle bilgisi” konuları vardır. Fakat üniteler incelendiğinde programda “şekil bilgisi” ile ilgili herhangi bir içeriğin olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca programda “kelime bilgisi” ile neyin kast edildiği de belli değildir. Bununla “kelime türleri” dışında bir konu, söz gelime “kelimelerin anlam özellikleri” (gerçek anlam, mecaz, anlamdaşlık, sestelik, deyim vb.) kastedilmişse bunlar programda yoktur. Benzer bir durum “cümle bilgisi” için de söz konusudur. Bu maddelerde geçen “ses, yazım, noktalama kuralları, anlatım bozuklukları” konularına daha sonra değinilecektir.

13. Programın 15. sayfasının sonunda şu cümle geçmektedir: “9. Türk Dili ve Edebiyatı dersinin işlenmesi okuma, yazma ve sözlü iletişim çalışmaları olmak üzere üç temel aşamada gerçekleştirilir. Her üniteye, belirlenen metinler üzerinden okuma çalışmaları tamamlandıktan sonra yazma ve sözlü iletişim çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmaların kapsamı öğretim programındaki ünitelerde açıklanmıştır. Uygulamalarda ünitelerdeki açıklamalara ve belirtilen sürenin verimli bir şekilde kullanılmasına dikkat edilmelidir.” Bu yöntem bazı ünitelerde verimliliği artırırken özellikle daha fazla ders saatinin ayrıldığı ünitelerde verimliliği azaltabilir. Söz gelimi 9. sınıfın 1. ünitesine 6 haftalık süre ayrılmıştır. Buna göre bu üniteye konular -5 haftanın okuma çalışmalarına, 1 haftanın da yazma ve sözlü iletişim çalışmalarına ayrıldığını düşünürsek- şöyle işlenecektir: 5 hafta boyunca sadece “okuma çalışmaları”nın gerektirdiği çalışmalara yer verilecek, 6. haftada ise bir metin yazdırılacak ve iletişim, vurgu, tonlama konularına değinilecektir. Dersin bu yöntemle işlenmesi verimliliği düşürebilir. Bunu engellemek için şöyle bir yöntem izlenebilir: Her üniteye düşen ders saati, içeriklere göre belli oranlarla paylaştırılabilir. Söz gelimi Türk dili ve edebiyatı haftalık ders saatinin % 60’sı okuma, % 20’si yazma, % 20’si ise sözlü iletişime (Bu oran ünitelere göre ayrı ayrı da belirlenebilir.) ayrılabilir. Böylece -Türk dili ve edebiyatı dersine haftada 5 saat ayrıldığını düşünürsek- 5 saatlik bir ders haftasının 3 saatinde Türk Dili ve Edebiyatına Giriş-Ses Bilgisi konularını işlenir, 1 saatinde metin üretimi öğretilir, 1 saatinde ise iletişim, vurgu, tonlama konuları ele alınır. Böylece **aynı hafta içinde hem okuma hem yazma hem de sözlü iletişim çalışmaları yapılabilir.**

14. Programın 18, 19, 20. sayfalarında ders işleniş süreci hakkında bilgi verilmiştir. Gerek burada gerekse de programın birçok yerinde programın tür merkezli olduğundan söz edilmiş, buna bağlı olarak da bütün sınıflar ve üniteler için aynı ders işleme yönteminden söz edilmiştir:

9. Türk Dili ve Edebiyatı dersinin işlenmesi okuma, yazma ve sözlü iletişim çalışmaları olmak üzere üç temel aşamada gerçekleştirilir. Her üniteye, belirlenen metinler üzerinden okuma çalışmaları tamamlandıktan sonra yazma ve sözlü iletişim çalışmaları yapılmalıdır. (15. sayfa)

Her ünitenin başında ele alınan metin türünün özellikleri, yapı unsurları, tarihî gelişimi vb. hakkında o ünite için yapılan açıklamalar dikkate alınarak genel bilgiler verilir. (18. sayfa)

Benzer ifadeler programda sıkça tekrarlanmıştır. Bu yöntem, programdaki bütün ünitelerin tür merkezli olması durumunda herhangi bir sorun doğurmayacak, yani belli bir türün ele alındığı bütün ünitelerde uygulanabilecektir. Program bu bağlamda incelendiğinde bir ünite (9. sınıftaki “Türk Dili ve Edebiyatına Giriş”) hariç bütün ünitelerin tür merkezli olduğu anlaşılmıştır. O hâlde bu yöntem, 9. sınıftaki “Türk Dili ve Edebiyatına Giriş” ünitesi hâriç, bütün sınıflarda ve ünitelerde uygulanabilecektir. Bu ünite ise başka bir yöntemle işlenmek durumundadır. Çünkü bu üniteye bir metin türüyle ilgili bilgi verilmemiş, ünite bu amaçla oluşturulmamıştır. Bu nedenle programda sadece bu ünite için ayrı kazanımlar bile belirlenmiştir. Hâl böyleyken, bu üniteyi de aynı yöntemle işlemeye çalışmak doğru olmayacaktır. Çünkü bu ünite bir metin türünü tanıtmaya amacıyla oluşturulmamıştır ki sadece tür tanıtmaya amaçlı

ünitelerde işe yarayabilecek bir yöntemle ele alınsın. Bu ünite ana hatları şöyle olan bir yöntemle işlenemez: Ünite başında türle ya da türün tarihiyle ilgili genel bilgi verilir, okuma çalışmalarında türün karakteristik ya da tarihsel gelişimini gösteren metinler incelenir, bunlar sınıfta okunur, bunlarla ilgili sorular çözülür, bunları yazanlarla metin türü arasında ilişki kurulur vb.

Bu sorunun başka bir boyutu daha vardır: Programın 42. sayfasında şu açıklama vardır:

- Aşağıdaki konulara uygun metinler:
 1. İletişim
 2. Dil ve kültür arasındaki ilişki
 3. Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri
 4. Türk edebiyatının dönemleri
 5. Türkçenin tarihî gelişim dönemleri
 6. Bilim ve sanatın amaç ve yöntemleri
 7. Metinlerin sınıflandırılması
 8. Edebiyatın güzel sanatlar içerisindeki yeri
 9. Edebiyatın bilim dallarıyla ilişkisi
 10. Edebî metinlerin özellikleri

- Metinler üzerinde ilgili okuma kazanımlarını gerçekleştirmeye yönelik çalışmalar yapılır.

Ayrıca programın 18. sayfasının başında şu cümle vardır: “12. Gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, taslak senaryo öyküsü türlerinde özgün metinlerin yanı sıra ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler dışında ders kitabı yazarları tarafından yazılan metinlere yer verilmez.”

Bu açıklama ve ifadelerden şu anlamı mı çıkarmak gerekmektedir: 42. sayfada belirtilen konularla ilgili metinleri ders kitabı yazarları yazamayacaktır. Çünkü bunlar “gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, taslak senaryo öyküsü” değildir. Başka bir türdür (?) Başka bir türdeki böyle bir yazıyı, söz gelimi “edebiyatın güzel sanatlar içindeki yeri”ni, ders kitabı yazarları yazamaz. Bu yazının mutlaka başka bir yazar tarafından yazılması ve bir kitap ya da dergide daha önce yayımlanmış olması gerekir. Veleve ki o yazı bilimsel, edebî, pedagojik açıdan pek çok sorun barındırır.

Öneri: 9. sınıftaki “Türk Dili ve Edebiyatına Giriş” ünitesi için ayrı kazanımlar ön görüldüğü gibi ayrı bir ders işleme yöntemi de ön görülmelidir. **Bu değişiklik yapıldıktan sonra** programın 18. sayfasının başındaki cümle şöyle değiştirilmelidir: “12. Gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, taslak senaryo öyküsü, **blog, e-posta** türlerinde özgün metinlerin yanı sıra ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler dışında ders kitabı yazarları tarafından yazılan metinlere yer verilmez.” Bu cümlede geçen “taslak senaryo öyküsü” de metinden çıkarılabilir. Çünkü taslak senaryo öyküsü, adından da anlaşılacağı üzere bir tür değil; bir taslaktır, metin yazımındaki bir aşamadır.

15. Programının 18, 19 ve 20. sayfalarında Ders İşleniş Süreci şöyle yapılandırılmıştır:

Okuma Çalışmaları

1. Ünite Başında Yapılacak Çalışmalar
2. Metin Üzerinde Yapılacak Çalışmalar
 - a. Hazırlık
 - b. Metni Anlama ve Çözümleme

Dil Bilgisi

Yazma Çalışmaları

- a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma
- b. Yazma Sürecini Uygulama

Sözlü İletişim Çalışmaları

- a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma
- b. Sözlü İletişim Uygulamaları

Bu bağlamda şu hususların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir:

1. Dil bilgisi konuları, her bir metnin Hazırlık, Metni Anlama ve Çözümleme aşamaları tamamlandıktan sonra parça parça mı, yoksa bir ünitenin Okuma Çalışmalarında yer alan bütün metinlerinin Hazırlık, Metni Anlama ve Çözümleme aşamaları tamamlandıktan sonra bir bütün olarak mı işlenecektir? Ya da her iki tutum da öğretim programı açısından uygun mudur?

2. Yukarıda “eleştirel okuma çalışması” denilen bir aşamadan söz edilmemesine karşın 19. sayfada şu başlık ve şu ifade geçmektedir:

2. Metin Üzerinde Yapılacak Çalışmalar

Metin üzerinde hazırlık, metni anlama ve çözümlleme, eleştirel okuma çalışmaları yapılır.

Bu başlık ve ifadeden sonra “a. Hazırlık”, “b. Metni Anlama ve Çözümlleme” başlıkları altında süreç hakkında bilgi verilmiş, ama “eleştirel okuma çalışmaları” hakkında bilgi verilmemiştir.

16. Programın 20. sayfasında şu ifade geçmektedir: “Okuma çalışmalarında tartışma metni, araştırmaya dayalı metin, öz geçmiş ve senaryoda taslak öykü (sinopsis) türlerine ilişkin açıklama ve örnekler yer almamıştır. Bu türlere ilişkin bilgiler ve örnekler yazma çalışmalarında sunulur.” Bu bağlamda bu türlere ilişkin bilgilerin nerede verileceğini belirlemek için programda ünite açıklamalarına bakıldığında şu durumla karşılaşılmaktadır: “Öz geçmiş”e 11. sınıftaki “Biyografi-Otobiyografi”, “araştırmaya dayalı metin”e 11. sınıftaki “Makale” ünitesinde yer verilmiştir. “Taslak öykü (sinopsis)” ise herhangi bir üniteye yer verilmemesine karşın bunun da 12. sınıftaki “Senaryo” ünitesi içinde ele alınabileceği ileri sürülebilir. (Bu durum, “taslak senaryo öyküsü”nün bilimsel anlamda bir metin türü olmadığı gerçeğini değiştirmez. Adı üstünde bu bir taslak metindir. Her metin türünde böyle taslaklar oluşturulabilir. Nasıl ki bir roman taslağı roman gibi başlı başına bir tür değilse sinopsis de bir metin türü değildir.) “Tartışma metni” ile neyin kast edildiği, bu metin türüne (?) programın neresinde, hangi sınıf ve üniteye yer verildiği belirlenmemiştir.

17. Programın 21. sayfasının başında şu paragraf vardır: “Temelde okuma çalışmaları içinde gerçekleştirilen dil bilgisi öğretimi yazma çalışmalarındaki uygulamalarla geliştirilir. Yazım ve noktalama kuralları 9. sınıfın birinci ve ikinci ünitesinde, anlatım bozuklukları ise 10. sınıfın yedinci ve sekizinci ünitesinde yazma çalışmalarında **bağımsız bir konu olarak** işlenir. Bununla birlikte bütün ünitelerdeki yazma çalışmalarında, öğrencilerin bu konulardaki hataları öğrenci düzeyine uygun geri bildirimlerle düzeltilir.” Benzer ifadeler programın 14 ve 26. sayfalarında da vardır. Bu açıklamalarla ünitelerdeki açıklamalar örtüşmemektedir. Çünkü

a. 9. sınıfın 1 ve 2. ünitelerindeki yazma çalışmalarında “yazım ve noktalama kuralları” bağımsız konu olarak **ele alınmamıştır**. 1, 2, 5, 6 ve 7. ünitelerdeki yazma çalışmalarında yazım ve noktalama kurallarıyla ilgili bir tek şu ifadeye yer verilmiştir: “Dilbilgisi Konuları: Metin üzerinden yazım ve noktalama hatalarını, anlatım bozukluklarını düzeltme”. Yani ünitelerle ilgili açıklamalara bakınca şu anlaşılmaktadır: “Yazım, noktalama, anlatım bozuklukları” konuları anlatılmadan bunlarla ilgili hataların düzeltilmesi yoluyla konuların öğretilmesi (?) amaçlanmıştır. Bir yerde geri bildirimden söz edebilmek için onun öncesinde bir bildirimden (ilk, ikinci bildirim vb.). Bunlar olmadan geri bildirimle bir konuyu öğretmeye çalışmak, mümkün ve mantıklı görünmemektedir. Geri bildirim, ancak hataların düzeltilmesi ve önceki bildirimlerde öğretilenlerin pekiştirilmesi bağlamında faydalı olabilir. Bu üniteye 3, 4 ve 8. ünitelerde “Dilbilgisi Konuları: Metin üzerinden yazım ve noktalama hatalarını, anlatım bozukluklarını düzeltme” bilgisine bile yer verilmemiştir.

b. 10. sınıfın 7 ve 8. ünitelerindeki yazma çalışmalarında anlatım bozuklukları bağımsız bir konu olarak **ele alınmamıştır**. Onuncu sınıfta anlatım bozukluğu ifadesinin geçtiği tek yer son üniteye 8. üniteye şudur: “Dilbilgisi Konuları: Metin üzerinden yazım ve noktalama hatalarını, anlatım bozukluklarını düzeltme”.

c. “Dilbilgisi Konuları: Metin üzerinden yazım ve noktalama hatalarını, anlatım bozukluklarını düzeltme” ifadesi diğer sınıflarda da bazı ünitelerde var, bazı ünitelerde yoktur.

18. Programın 25. sayfasında “6. Dokuzuncu sınıfın birinci döneminde, öğrencinin kavraması ve sonraki dönemlerde uygulayarak kalıcı kazanımlara dönüştürmesi istenen “Araştırmaya Dayalı Metin Yazma” konusu yerleştirilmiştir.” denmesine karşılık 9. Sınıf ünite açıklamalarında bu konuya **yer verilmediği belirlenmiştir**.

19. Programın 25. sayfasında şu ifadeye yer verilmiştir: “9. Tartışma türlerinden “Panel” ve “Açık Oturum”a 9. sınıfta, “Münazara”ya 11. sınıfta yer verilmiştir. Münazarada belirtilen görüşten ziyade argüman geliştirmek ve karşı argümanları çürütmek önemli olduğu için, 11. sınıftaki “Tartışma Metni” konusu münazarayla eş zamanlı verilmiştir.” Bu ifadeden yola çıkılarak ilgili ünitelere bakıldığında söz konusu ünitelerde “Panel” ve “Tartışma Metni” konusu/başlığı/ifadesiyle ilgili herhangi bir bilgiye **yer verilmediği** belirlenmiştir.

20. Programın 26. sayfasında şu ifadeye yer verilmiştir: “11. Öğrencilerin günlük hayatın farklı alanlarındaki ihtiyaçlarına yönelik olarak mektup/e-posta, günlük/blog, tartışma metni, dilekçe, tutanak, iş görüşmesi, biyografi, otobiyografi, özgeçmiş, mülakat gibi türlerde yazma çalışmalarına yer verilerek bu türlerdeki yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.” Ünitelerde “Tartışma metni” olarak anılan metin türüne dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ayrıca “iş görüşmesi”nin metin türleri içinde ele alınmasına da bir anlam verilememiştir. “İş görüşmesi” denilen bir metin türü mü vardır? Bu türün Türk ve dünya edebiyatındaki önemli temsilcileri kimlerdir?

21. Programdaki **A.1. 6** kazanımında kastedilen edebî sanatlar, programın 52. sayfasında belirtilenler midir?

22. Programın 29. sayfadaki “3. ÖYKÜLEYİCİ (ANLATMAYA BAĞLI) EDEBÎ METİNLER (Masal/Fabl, Destan, Mesnevi, Hikâye, Roman vb.) başlığında geçen “vb.” ifadesi belirsizliğe neden olmaktadır. Bu başlıktaki “vb.” ifadesi kaldırılarak bu başlık altında sınıflandırılan bütün metin türleri tek tek belirtilmelidir.

23. Programdaki **A.1. 2.** **A.2.19.** **A.3.35.** kazanımlardan ve bu kazanımların altında yer alan açıklamalardan şöyle bir anlam çıkmaktadır: Şiirde temadan söz edilebilir, konudan söz edilemez; diğer metin türlerinde ise hem tema hem konudan söz edilebilir. Bu gereksiz karışıklığının önlenmesi için bu kazanımlarda geçen “konu” ifadeleri ve bunlarla ilgili açıklamalar programdan çıkarılmalıdır.

24. Programdaki **A.2.24.** kazanımında belirsiz ifadeler vardır. Bu kazanımın şu şekilde düzeltilmesi faydalı olacaktır:

A.2.24. Metinde anlatıcının işlevini belirler.

a. Öyküleyici edebî metinlerde anlatıcının türü (hâkim anlatıcı, kahraman anlatıcı, gözlemci anlatıcı) belirlenir.

b. Anlatıcının bakış açısının anlatımı nasıl etkilediğine dikkat çekilir.

c. Bir metinde birden fazla anlatıcı, dolayısıyla da birden çok bakış açısı bulunabileceği, anlatıcının değişmesine göre bakış açısının da değişebileceği vurgulanır.

25. Programdaki **A.2.25** kazanımının “b” maddesindeki açıklamadan “a”da belirtilen anlatım tekniklerinin ve öğelerin çeşitli sınıflara ve ünitelere dağıtıldığı anlamı çıkmaktadır. Oysa bununla ilgili bir tek programın 51. sayfasındaki yazma çalışmalarında “Öğrencilerden 9. sınıfta öğrendiği yazma aşamalarını dikkate alarak bir hikâye yazmaları; bu hikâyelerde özellikle anlatma, gösterme, diyalog ve iç konuşma tekniklerini kullanmaları istenir.” ifadesi vardır. **Yani diğer teknik ve öğelerin nerede anlatılacağı belli değildir.**

Bu kazanımla ilgili şu hususlar da son derece önemlidir: Programdan “anlatma, gösterme, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı”nın, birbirinden bağımsız anlatım teknikleri olarak düşünüldüğü anlamı çıkmaktadır. Bu sınıflandırmada bir sorun vardır. Sınıflandırmanın bu şekilde yapılmasında bazı metinlerin etkisinin olduğu açıktır.

Söz gelimi Prof. Dr. Mehmet Tekin, *Roman Sanatı-1* isimli eserinde “Anlatım Teknikleri”ni programdakine benzer şekilde şu alt başlıklarla ele almıştır:

- I. Anlatma-Gösterme Teknikleri
- II. Tasvir Tekniği
- III. Mektup Tekniği
- IV. Özetleme Tekniği
- V. Geriye Dönüş Tekniği
- VI. Montaj Tekniği
- VII. Otobiyografik Teknik
- VIII. Leitmotiv Tekniği
- IX. Diyalog Tekniği
- X. İç Diyalog Tekniği
- XI. İç Çözümleme Tekniği
- XII. İç Monolog Tekniği
- XIII. Bilinç Akımı

Yazar, kitabında böyle bir sınıflandırma yapmasına karşın “anlatma-gösterme”yi anlattığı bölümlerde diğer teknikleri anlattığı bölümlerden farklı olarak herhangi bir tanım yapmamış, daha çok örnekler ve tarihsel bilgiler üzerinde durmuştur. Bu bölümlerden anlaşıldığı kadarıyla yazar “**anlatma**”yla büyük ölçüde “**öyküleme**”yi, “**gösterme**”yle de “**diyalog**” ve “**iç konuşma**”yı kastetmektedir.

Prof. Dr. İsmail Çetişli ise “anlatma”yı şöyle tanımlamaktadır:

“Anlatma/tahkiye; anlatıcının birtakım olayları ve bu olaylar çerçevesindeki insanları, belli bir zaman ve mekân çerçevesinde dinleyici/okuyucuya nakletmesidir.”
(Prof. Dr. İsmail Çetişli, *Metin Tahlillerine Giriş-2*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, s 118.)

Bu tanımda “anlatma”yla kast edilen, büyük ölçüde öyküleme değildir.

Doç. Dr. Hakan Sazyek ise gerek *Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerinde Bir Sınıflandırma Çalışması* isimli makalesinde (Makaleye ulaşmak için: http://hakansazyek.com/files/Romanda_Temel_Anlatim_Yontemleri_Uzerinde_Bir_Siniflandirma_Calismasi.pdf) gerekse de “Roman Terimleri Sözlüğü” isimli eserinde “**anlatma**”yı **başlı başına bir anlatım tekniği olarak ele almamış; bunu “kişi tanıtımı, olay anlatımı, bütüncül geriye dönüş” tekniklerini kapsayan bir üst yöntem olarak düşünmüştür.**

Prof. Dr. İsmail Çetişli, *Metin Tahlillerine Giriş-2* isimli eserinde gösterme/sahneleme konusunda ise şunları söylemektedir:

Edebiyat sanatındaki gösterme, iki şekilde karşımıza çıkar veya iki şekilde gerçekleştirilir. Bunlardan birincisi ve basit olanı “konuşma (diyalog, monolog)”dur. Diyalog, monolog veya konuşma, aşağıda görüleceği gibi aslında kendi başına bir anlatım tarzıdır. Bununla birlikte diyalog ve monolog, aynı zamanda gösterme/sahneleme tarzı içinde değerlendirilir. (s 119, 120)

...

Gösterme/sahneleme tarzı anlatımın ikinci ve asıl şekli, birinciye göre daha zor ve daha yenidir. Bu tarz gösterme, anlatıcının olayı anlatması değil, -adı üstünde- olayın, hareketin, tavrın, durumun dil vasıtasıyla gösterilmesi; okuyucunun gözü önünde tecessüm ettirilmesidir. (s 121)

Bu bağlamda Çetişli’nin de Tekin gibi “gösterme”yi başlı başına bir anlatım tekniği olarak sınıflandırmasına karşın açıklamalarında ve verdiği örneklerde bu tutumu devam ettirmediği, “gösterme”yi diyalog, monolog, betimleme ve öyküleyici betimlemenin ortak bir özelliği, bir üst başlığı gibi değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Sazyek ise “anlatma”yı başlı başına bir anlatım tekniği olarak almadığı gibi “gösterme”yi de başlı başına bir anlatım tekniği olarak ele almamış, bunu bazı anlatım tekniklerini içine alan bir yöntem, kapsayıcı bir kavram olarak görmüştür. Sazyek bu bağlamda “gösterme” ile “sahneleme”nin farklı yöntemler olduğunu da ileri sürmüştür ve “iç konuşma, bilinç akışı, kısmi geriye dönüş”ü “gösterme”; “diyalog, tasvir, ayrıntılı eylem”i ise “sahneleme” yöntemine bağlı anlatım teknikleri olarak sınıflandırmıştır.

Bu konuda sonuç olarak şu söylenebilir: Anlatma ve göstermenin -buna bir bakıma özetleme de dâhil edilebilir- başlı başına birer anlatım tekniği olduğunu söylemek güçtür. **Bunları eserlerinde anlatım teknikleri başlığı altında ele alan yazarlar bile, bunlarla ilgili sınırları belli, kesin, açık tanımlamalar yapmamış, bunları diğer anlatım tekniklerinden belirgin farklarla ayırmamışlardır.**

Öneri: “Anlatma” ve “gösterme” ile kastedilenlerin kapsamına giren bazı anlatım biçimleri ve teknikleri (öyküleme, betimleme, açıklama, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı vb.) programda zaten belirtilmiştir. Dolayısıyla programda ayrıca “**anlatma**” ve “**gösterme**” terimlerine yer verilmemeli; bu terimler, bir anlatım tekniği olarak programdan çıkarılmalıdır. Bu bağlamda

“özetleme” terimi de programdan çıkarılıp bunun yerine, “özetleme”de kullanılan anlatım teknikleri (ileriye dönük zaman atlama, olay genelmesi) programa alınabilir. Ayrıca bu teknikler belli bir sırayla programa konacaksa iç çözümleme mutlaka iç konuşmadan önce gelmelidir. Çünkü **bunlardan hem kolay hem de tarihsellik bakımından önce olanı iç çözümlemedir. İç çözümleme tekniğini bilmeyen bir öğrenciye iç konuşmayı öğretmeye çalışmak, mantıklı ve mümkün görünmemektedir.** Bu bağlamda aşağıdaki alıntılar dikkate alınmasında fayda vardır:

... Diyebiliriz ki “iç çözümleme”, roman sanatında en fazla uygulanan yöntemdir. Özellikle “iç monolog” ve “bilinç akımı” yöntemlerinin keşfinden önce romancılar, anlatım ve tanıtım sorununu çözmek için, bu yöntemi sık sık uyguluyorlardı. “İç monolog” ve “bilinç akımı” yöntemlerinin devreye sokulmasıyla birlikte “iç çözümleme” yöntemi daha önceki ağırlığını nispeten kaybetmiştir diyebiliriz. ... (Mehmet Tekin, Roman Sanatı 1, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2015, s 284.)

... İlâhî anlatıcının, kişilerin ruhî yapısını yine ilâhî bakış açısını kullanarak açığa çıkarma anlayışı, iç çözümlemeyi roman sanatının kronolojik seyri içinde en başat, dolayısıyla en yaygın psikolojik tahlil türü kılmıştır.

...

Zira iç konuşma ve bilinç akışı gibi psikolojik yapıyı çok daha doğal ve aracsız aktaran çağdaş tekniklerin henüz bilinip kullanılmadığı 20. yüzyıl öncesinde iç çözümleme, bu doğrultuda başvurulan biricik teknik olmuştur.

İç çözümleme, tekniğin yaygın hâlini oluşturan yalın ve kısa örnekleri ölçüt alınarak söylenecek olursa, psikolojik tahlil teknikleri arasında en kolay uygulanabilir olanıdır. ...

(Hakan Sazyek, Roman Terimleri Sözlüğü, Hece Yayınları, Ankara, 2015, s 162.)

Yazarların yukarıdaki açıklamaları ve eserlerinde bu konuya açıklık getirmek için verdikleri örnekler, iç konuşma tekniğinin öğrenilme ve uygulanmasının iç çözümleme tekniğinin öğrenilme ve uygulanmasından zor olduğunu ortaya koymaktadır. **Bu bağlamda önce iç çözümlemenin, sonra iç konuşmanın öğretilmesi gerekir.** Ayrıca diyalog ve iç konuşma teknikleri, bilim adamlarınca farklı tanımlanmakta ve sınıflandırılmaktadır. Bu bağlamda ilgili kitaplarda şu terimlere de rastlanmaktadır: Monolog, dış diyalog, iç diyalog, dış monolog, iç monolog. **Programda bu hususlarla ilgili sınırları ya da sınıflandırıcı açıklamalara yer verilmelidir.**

26. Programdaki **A.3.34.** nolu kazanımının “b” maddesinde bir sınıflandırma sorunu vardır. Modern tiyatro sadece trajedi, komedi ve dram değildir. Hatta modern tiyatro, bunların dışındaki tiyatrodur, günümüz tiyatrosudur. Bilindiği üzere trajedi ve komedi, modern zamanlara değil, Antik Yunan’a ve Aristo’ya dayanan sınıflandırma terimleridir. Dram ise 18. yüzyılda ortaya çıkmış bir türdür. Dolayısıyla bu kazanım şöyle olmalıdır:

b. *Geleneksel Türk tiyatrosu (Karagöz, orta oyunu, meddah, köy seyirlik oyunları); trajedi, komedi, dram, modern tiyatro ile senaryodan bahsedilir.*

27. “B.7. Metnin türüne göre terim, kavram, deyim, atasözü, ağız/şive vb. kullanır.” kazanımında geçen “ağız/şive vb. kullanır.” ifadesiyle ne kastedildiği anlaşılmamaktadır.

28. B.8. kazanımıyla ne kastedilmektedir? Bir metinde her tür cümle kullanılması gerektiği mi? Bu kastediliyorsa bunun metne nasıl bir katkısı olabilir?

29. C.1.1. kazanımında belirtilen hususlar öğretim programa ilk kez 2005 yılında girmiş, bunda da o yıl benimsenen programın merkezinde yapısal dil biliminin olmasının önemli rolü olmuştu. Programın merkezinde bunun olmasının doğal sonucu olarak dilin işlevleri konusu programda sadece iletişim bağlamında ele alınmamış, programın hemen her konusu bu işlevlerle ilişkilendirilmişti. Anlaşıldığı kadarıyla şimdiki programda yapısal dil bilim merkezi bir rol oynamamaktadır. O hâlde bu bilim dalının en önemli unsurlarından biri olan dilin işlevlerinin de yeni programda yer almasına gerek

kalmamıştır. Çünkü dilin işlevleri sadece iletişim bağlamında ele alınabilecek bir konu değildir. Bu konu programda yer alacaksa, programın tamamında bir ilişkilendirme yapılmalı, bu ilişkilendirme yapılmayacaksa programda bu konuya hiç yer verilmemelidir. Ayrıca bu konunun öğrenilmesi ve öğretilmesi de çok zor ve karmaşıktır. Zaten bu ifadelerin programda yer aldığı 10 yıl boyunca bu konunun 9.sınıf öğrencileri tarafından ne kadar öğrenildiği yeterince gözlemlenmiştir.

30. C.2.16. ve C.2.17. kazanımlarının “Dinleme” ile ilişkisi kurulamamıştır.

31. Programın 42. sayfasında iki yerde “İletişim” kavramı geçmektedir: Okuma çalışmalarında ve sözlü iletişim çalışmalarında. Bu bağlamda özellikle okuma çalışmaları bölümündeki “iletişim” maddesine açıklık getirilmelidir.

32. Programın 42. sayfasında “7. Metinlerin sınıflandırılması” maddesine açıklık getirilmelidir. Programda bu bağlamda şu ifadelere yer verilmiştir:

A.4.56. a.*Bilgilendirici/öğretici metinlerde yazar ile anlatıcının aynı şey olduğu yani edebî (sanatsal/kurgusal) metinlerden farklı olarak gerçek bir kişiyle karşı karşıya olduğumuz hatırlatılır.*

A.4.59. a.*Metnin, yazarın hayatıyla ilişkisi (özellikle hatıra, otobiyografi, günlük, mektup vb. gibi kişisel hayatı konu alan metinlerde öne çıkar)*

Sayfa 21: **1. Okuma Kazanımları** (Metni Anlama ve Çözümleme): “1.Şiir, 2.Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler), 3.Tiyatro-Senaryo, 4.Bilgilendirici (Öğretici) Metinler” şeklinde dört başlık altında gruplandırılmıştır.

33. Programın 42. sayfasındaki “9. Edebiyatın bilim dallarıyla ilişkisi” maddesinin somut, mantıklı ve nesnel bir karşılığı yoktur. Edebiyat sanatıyla, yani şiir, roman yazma, gazel, hikâye okuma vb. ile bilim dalları arasında nasıl bir ilişki vardır? Bu madde, derslerde ve ders kitaplarında zorlama açıklamaların yapılmasına, ikna edici olmayan örneklerin verilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla bu maddenin programdan çıkarılması faydalı olacaktır.

34. Programın 42. sayfasındaki “10. Edebî metinlerin özellikleri” maddesinde kastedilen “edebî metinler”, öğretici metinler dışındaki bütün türler midir, söz gelimi bu başlık senaryo ve tiyatroyu da kapsamakta mıdır? Bu hususa açıklık getirilmelidir.

35. Programın 42. sayfasındaki okuma çalışmalarında geçen “Dilbilgisi Konuları: Ses Bilgisi: Türkçenin kullanımından doğan farklılıklar” ile ne kastedilmektedir? Bu ifade mutlaka netleştirilmelidir.

36. Programın 42. sayfasındaki sözlü iletişim çalışmalarında geçen “Dilbilgisi Konuları: İletişim, vurgu, tonlama” ifadesinde “Dilbilgisi Konuları” ifadesi niçin kullanılmıştır? Bu ifade kaldırılmalı ve açıklamaların yazıldığı bölüme “vurgu ve tonlama” terimleri de uygun şekilde yerleştirilmelidir.

37. Programın 45. sayfasındaki yazma çalışmalarında geçen “Öğrencilerden okudukları bir romanın yapı unsurlarından birini veya birkaçını (kişiler, mekân, zaman, olay örgüsü) değiştirerek romana kısa eklemeler yapmaları istenir” ifadesinden kişiler, mekân, zaman ve olay örgüsünün “yapı”yı oluşturan unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. 29. sayfadaki kazanımlar da bu bağlamda değerlendirilebilir.

38. Programın 46. sayfasındaki okuma çalışmalarında geçen “Cumhuriyet döneminden üç tiyatro (trajedi, komedi, dram) örneği” ifadesi “Türk ya da dünya edebiyatından üç tiyatro (trajedi, komedi, dram)” ya da benzer şekilde değiştirilmelidir. Böylelikle öğrencilerin dünyaca ünlü tiyatro metinlerini tanımaları da sağlanmalıdır.

39. Programın 47. sayfasındaki okuma çalışmaları içinde geçen “2. Doğu edebiyatından bir masal örneği” ifadesi programdan çıkarılmalıdır. Çünkü bu masallarla kastedilen “Ali Baba ve Kırk Haramiler” “Alaaddin’in Sihirli Lambası” gibi masalların “Doğu edebiyatı ait masal” mı yoksa “Doğuluları konu alan masallar” mı olduğu belirsizdir. Bunlar yazılı metinlere ilk defa 1700’lü yıllarda, üstelik Fransızca girmiştir.

40. Programın 48. sayfasındaki okuma çalışmaları içinde geçen “1. Cumhuriyet döneminden bir özel, bir edebî mektup; iki e-posta örneği” ifadesi şöyle düzeltilmelidir:

1. Cumhuriyet Dönemi’nden iki özel mektup örneği
2. İki e-posta örneği”

Bu maddeden “edebî mektup” ifadesinin çıkarılmasının nedeni “edebî mektup”tan neyin anlaşıldığının belli olmamasıdır: Edebiyatçıların birbirlerine yazdıkları, konusu edebiyat olan mektuplar mı; bir kişiden başka bir kişiye gönderilmekle birlikte edebî yönü de olan, güzel ve etkileyici cümlelerle oluşturulmuş, kimi yerde edebî sanatlara başvurulmuş mektuplar mı; yoksa roman, mesnevi, öykü gibi kurmaca metinlerin kahramanlarının birbirlerine yazdıkları mektuplar mı?

41. Programın 49. sayfasındaki okuma çalışmalarında geçen “1. Cumhuriyet döneminden iki günlük örneği iki blog örneği” maddesi şöyle olmalıdır:

1. Türk edebiyatından iki günlük örneği
2. Dünya edebiyatından bir günlük örneği
3. Bir blog örneği

42. Programın 52. sayfasındaki okuma çalışmalarında divan edebiyatından iki gazel işleneceği belirtilmiştir. Bunun yerine 1 gazel, 1 rubai ya da 1 gazel terakibent işlenmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

43. Programın 52. sayfasındaki okuma çalışmalarında şu ifade geçmektedir: “Seçilen metinlerden hareketle 9. sınıfta verilen söz sanatları (teşbih, istiare, mecazımürsel, teşhis ve intak) hatırlatılır; tenasüp, telmih, hüsnüalil, tecahülîarif, kinaye, tevriye, tariz sanatları açıklanır.” Bu açıklamaya göre teşbih, istiare, mecazımürsel, teşhis ve intak sanatları 9. sınıftaki şiir ünitesinde açıklanmıştır. Oysa bu üniteye böyle bir açıklama yoktur. Ayrıca 10. sınıfta açıklanması istenen bu sanatlara şunlar da ilave edilmelidir: Tezat, istifham, nida, irsalimesel.

44. Programın 53. sayfasındaki okuma çalışmalarında geçen “Manzum veya mensur bazı destan metinlerinin roman, hikâye gibi öyküleyici türde, manzum bazı destan metinlerinin ise (epik şiir/koşma-destan vb. tarzlarda) şiir türünde değerlendirildiği hakkında bilgilendirme yapılır.” ifadesi daha anlaşılır ve nesnel bir dille ifade edilmelidir.

45. Programın 55. sayfasındaki yazma ve sözlü iletişim çalışmalarında öğrencilerden “özelliklerine uygun” bir orta oyunu yazıp bunu sahnelemeleri istenmiştir? Bu istek, günümüz gerçekleriyle örtüşmekte midir?

46. Programın 59. sayfasındaki okuma çalışmalarında geçen “Dilbilgisi Konuları: Dilekçe ve tutanaklardaki dil özellikleri” ifadesi metinden çıkarılmalıdır. Çünkü “Dilekçe ve tutanaklardaki dil özellikleri” bir dil bilgisi konusu değildir.

47. Programın 63. sayfasındaki açıklamalarından “makale”nin sadece “bilimsel metinleri”, yani “belli bir disiplinin sorunlarını ele alan, bunlara çözüm önerileri getiren, dipnotlarla zenginleşen, bir tezi savunan, çoğunlukla hakemli dergilerde yayınlanan metinleri” karşıladığı anlaşılmaktadır. Makalenin böyle bir anlamı olmakla birlikte -ki buna bilimsel makale de denebilir- hem günlük hayatta, hem gazete ve dergi yayıncılığında hem de TDK Türkçe Sözlük’te daha çok şu anlamda kullanılmaktadır: Bilim, fen konularıyla **siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazısı**. Tanımdan da anlaşılacağı üzere makale hem bilim ve fen konularında yazılan bilimsel metinleri hem de siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazılarını karşılar. Programın buna rağmen makalenin sadece bilimsel metin olma yönünü ön plana çıkarması günümüz gerçekleriyle bağdaşmamaktadır. Bu bağlamda programda makale (gazete, dergi makalesi) ve bilimsel makale (bilimsel metin) türleri ayrı ayrı ele alınmalıdır.

48. Programın 63. sayfasındaki “Sohbet/Fıkra” ünitesi günümüz gerçeklerine uygun şekilde “Köşe Yazısı” olarak değiştirilmeli, okuma çalışmalarındaki açıklamalar da bu bağlamda değiştirilmelidir. Bu türle ilgili örnekler, Cumhuriyet’in ilanından sonra yazılmakla birlikte çok güncel olmamalıdır. Ayrıca bu sayfadaki yazma çalışmalarında geçen “Öğrencilerin türün özelliklerine uygun güncel bir konuda fıkra yazmaları sağlanır” ifadesi bu türün güncel siyasetle olan ilişkisi düşünülerek yeniden değerlendirilmelidir.

49. Programın 67. sayfasındaki okuma çalışmaları bölümündeki açıklamalar dönemin gerçekliğine uygun olarak “Cumhuriyet Dönemi’nden (1923-1960) üç tiyatro metni” şeklinde değiştirilmelidir.

50. Programın 69. sayfasındaki okuma çalışmaları bölümünde geçen şu ifadeler arasındaki fark belirlenmelidir:

1. Cumhuriyet döneminden bir **eleştiri**
3. Cumhuriyet döneminde yazılan bir **edebî eleştiri**

51. Programın 70. sayfasındaki okuma çalışmaları bölümündeki “1. Cumhuriyet dönemine ait bir söylev” ile “4. 1923-1980 dönemi Türk edebiyatından bir söylev” ifadelerinin aynı anlama geldiği düşünülmektedir. Bunların ikisi de -açıklamalardan anlaşıldığı kadarıyla- “Nutuk”u karşıladığından açıklamalar kısmına doğrudan şu yazılmalıdır: “Mustafa Kemal Atatürk’ün “Nutuk”undan bir bölüm”

Ayrıca “2. İslamiyet’in kabulünden önceki Türk edebiyatından bir söylev” demeye de gerek yoktur çünkü bunun Göktürk Kitabeleri olduğu bellidir. O hâlde açıklamalar bölümünde sadece şu ifade yer almalıdır: “Göktürk Kitabelerinden bir bölüm”

Bu bölümde geçen “3. İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatından bir söylev” ifadesi metinden çıkarılmalıdır. Çünkü bu dönemde verilmiş bir söylev bulmak bilimsel bakımdan çok güçtür. Bilindiği üzere söylev üslubu ayrı, söylev metni farklıdır. Programda istenen söylev metnidir.

52. Programın 71. sayfasındaki okuma çalışmaları bölümündeki açıklamalar şu şekilde değiştirilmelidir: “1. Cumhuriyet döneminden üç mülakat”

53. Programın 75. sayfasındaki okuma çalışmaları bölümündeki açıklamalar senaryonun edebî eserden uyarlanma şartı kaldırılarak şöyle değiştirilmelidir:

1. Bir dizi film senaryosu
2. Bir sinema filmi senaryosu

54. Programın 77. sayfasındaki okuma çalışmalarında geçen ifadeler “Cumhuriyet Dönemi’nden (1960 sonrası) dört tiyatro” şeklinde değiştirilmelidir.

55. Programın 79. sayfasındaki okuma çalışmalarında geçen ifadeler “Türk edebiyatından üç anı” şeklinde değiştirilmelidir.

18.01.2017

Yusuf ARAS
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni-Yazar